

Погост Зарічне

Цікаві факти з історії Погосту Зарічного вдалося мені відшукати нещодавно. Перечитуючи різні краєзнавчі видання, я знайшла інформацію про те, що перша писемна згадка про наш Погост датована 4 березнем 1488 року. Це здалося мені дивним, адже десятки різних сайтів про Зарічне свідчать, що «перша згадка про це поселення датується 27 вересня 1480 року в грамоті короля Казимира про дозвіл мінському купцеві Терешковичу вести в містечку Погост торгівлю водою і сушею без сплати мита». Ще й додано: «Ця грамота зберігається в Центральному державному архіві давніх актів Росії». У деяких білоруських виданнях фігурує й інша дата видачі цієї грамоти Казимиром: 5 травня 1480 року.

Різні дати про Погост

Протягом цілого місяця я вивчала різні документи, аби розв'язати цю історичну задачу, зверталася за допомогою до відомих істориків. Сьогодні поділюся результатами своїх пошуків. Дати 27 вересня 1480 року не знайдено в жодному середньовічному документі. Звідки й хто її вперше подав - залишається загадкою. Білоруські історики дату 5 травня 1480 року взяли із праці російського історика Тихомирова «Список русских городов дальних и ближних», яка була опублікована в 1952 році. Проте сучасні дослідники історії білоруського міста Мінськ, яке разом із Погостом та іншими 50 містами згадується в гра-

матеріалів Литовської метрики.

Під час вивчення історії цієї грамоти мені відкрилися й інші невідомі досі сторінки з життя нашого райцентру. Зокрема, в четвертому томі книги «Пам'ятники, видані Тимчасовою комісією для розбору давніх актів при Київському, Подільському і Волинському генерал-губернаторстві», вміщені відомості про наш Погост. Цей населений пункт двічі згадується серед митниць та митних прикормів тодішньої держави. У Погості був прикомірок - митниця, розташована на проміжному пункті торгового шляху. Що тут діялося, розповідає інший документ.

Мито: 1 гріш «пропойний»

15 червня 1545 року в Луцьку було написано вирок урядових ревізорів у справі за скаргою луцьких міщан на шляхту Луцького і Володимирського повітів про незаконне стягнення мита з купецтва в шляхетських маєтках і з переліком нововстановлених і усталених здавна митниць на Волині. Погост тоді належав до Волинських митниць. Ось які мита мали сплатити купці, зупиняючись у Погості: «В Погосте королевой еє млти, коли комягою идуть, мыта берут по дванадцати грошем, а грошь пропойным, петдесдть головажень соли, калач и горщокъ, а взад идучи — по трое рыбъ от комяги, отъ помочного шоста шесть грошем, присадного дванадцать грошем».

◆ КРАЄЗНАВСТВО

Довго намагалася я зрозуміти, за що ж оплачувався гріш «пропойний», але так і не змогла відшукати відповідь на своє питання. Учені пояснюють, що різних митних зборів було аж 42 види і деякі з них донині не пояснені, як-от: «болотне», «очкове» та інші. Цікаво те, що цей «пропойний» гріш був тільки на Волині. Сплачувався він, наприклад, у Турові, а в Мозирі – ні, у Чорнобилі бралося аж 2 «пропойних» гроші.

А коли були встановлені нові умови стягнення мит на Волині, у Погості правила збору не встановлювали, бо цей населений пункт належав до королівських володінь. Якими вони були далі, відшукати не вдалося... Грамота ж короля Казимира про право купцю Терешковичу без мита торгувати в Погості засвідчує, що наш нинішній райцентр відігравав неабияку роль на водних шляхах Великого князівства Литовського. Адже в цьому документі названі поруч українські міста Київ, Рівне, Чернігів, Житомир, Луцьк, Дубровиця, Погост, білоруські – Пінськ, Мінськ, Річиця, Мозир, деякі російські міста.

11 Погостів

«Географічний словник Королівства Польського» подає інформацію про 11 різних Погостів. Під числом 9 вказані дані про Погост Зарічний: містечко це «старожитне», про що свідчить «окописько» (городище) приблизно X століття. Під час козацьких воєн воно було багаторазово спустошене і «для піднесення його» цьому населеному пункту надава-

моті, називають датою написання цього документа 4 березня 1488 року. І це цілком зрозуміло: саме ця дата зафіксована в Литовській метриці – архіві документів, що виходили з канцелярії Великого князівства Литовського в період з першої половини XV століття до 1794 року.

Загальновідомо, що більшість населених пунктів виникли набагато раніше того часу, який називають про них писемні джерела. Але ці згадки мають бути підтверджені відповідними історичними документами. Дата написання грамоти королем Казимиром, де згадується Погост, - 4 березня 1488 року - має бути визнана як достовірна, бо жодне дослідження з історії українського, білоруського, литовського народів XIV – XVIII століть не обійшлося без звернення до

Отже, по річці Стир плавали ком'яги - найпоширеніший тип сплавного судна без щогл, прямокутної форми, неглибокої посадки. Вони мали довжину від 17 до 24 м, завширшки до 10 м; обслуговувалася 7 - 12 веслярами. Вантажопідйомність - від 30 до 70т. Будували ком'яги з дерев'яних напівфабрикатів «дерева ком'яжного», масові промислові заготовки якого здійснювалися в лісах поблизу сплавних рік і річкових портів.

У тодішньому містечку Погост купці сплачували мито 12 грошів, 1 гріш «пропойний», забиралося 50 головажень солі (головажень - формована у процесі солеваріння грудка солі), калач та горщик, а по дорозі назад – 3 рибини від ком'яги, від «помічного шеста» – 6 грошів, від присадного – 12 грошів (митний збір від найнятих на ком'яги челядників).

ліся різні привілеї королем Яном Казимиром у 1655 році, Михайлом Вишневецьким у 1672 році, Августом III у 1761 році. У Погосту змінювалися власники, але ці сторінки історії Зарічного ще не досліджені...

Історичні факти не завжди трактуються однозначно. 16 липня 2017 року сусідня Дубровиця святкувала 1012 років від першої писемної згадки про це місто. Підтвердження цієї дати вони віднайшли в уставній грамоті «О поставлении Туровской епископии». А білоруське місто Пінськ ту грамоту вважає підробленою, тому датою першої згадки про своє місто пінчуки вважають не 1005 рік, а 1097, коли Пінськ вперше згадується в Іпатіївському літописі. Така ж колізія виникла й у мене, коли переконалася в неправильній трактовці першої згадки про Погост.

Валентина ТУМАШ, краєзнавець